

S. Sayısı : 317

Gayri mübadil istihkaklarının tasfiyesine dair kanun lâiyhası ve Bütçe, Maliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen mazbatası (1/1111)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar Müdürlüğü

Sayı: 6/2648

20 haziran 1938

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Gayrimübadil istihkaklarının tasfiyesi hakkınıkinda Maliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 7 - VI - 1938 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil

C. Bayar

Mucib sebebler

Lozan muahdesile Atina itilâfnamesinin tatbikatından doğan meselelerin halline dair olan 10 haziran 1930 tarihli Ankara mukavelesi mucibince, Yunanistandaki malları tam bir mübadeleye tâbi tutulan Türk gayrimübadillerin istihkaklarını da katğı bir tasfiye şekline bağlamak üzere tesbit edilen tedbirler, bağı lâiyha ile Yüksek Meclisin tasvibine arz olunmaktadır.

Gayrimübadillerin muhtelif şekillerde takdir edilen istihkakları (38 647 767) liraya baliğ olmaktadır. Bu istihkakın ahden ve kanunen karşılığı Yunanlıların Türkiyede bıraktıkları gayrimenkullerden ibarettir. Mevcud Yunanlı mallarının kıymeti, bu istihkaka tekabül edemeyeceği için, Ankara mukavelesile Hükûmete intikal eden İstanbul firarî Rumlarının malları da gayrimübadil istihkaklarının itfasına tahsis edilmiş ve ancak bu sayede gayrimübadillere yüzde (45) nisbetinde bono ve yüzde (2,4) nisbetinde de nakid tevzii suretile yüzde (47,4) nisbetinde bir tediye yapmak imkânı hâsıl olmuştur. İstihkaklarının % 52,6 sı, henüz itfa edilememiştir.

Ödenmemiş olan bu istihkak bakiyesi (20 328 725) liraya baliğdir. Buna henüz tedavülde bulunub itfa edilmemiş olan (4 032 946) liralık bonoile ashabı tarafından henüz alınmayan (1 152 403) liralık bono ilâve edilirse itfası icab eden yirmi beş buçuk milyon liralık bir yekûn karşısında kalmır.

Buna mukabil eldeki mal kıymeti, bono rayicile ancak iki milyon lira tutabilecektir. Binaenaleyh mal ile karşılanmasna imkân bulunmayan istihkak bakiyesine mukabil, yine Hazinece fedakârlık ihtiyarı suretile bir itfa nisbeti kabul ederek bu istihkakların tasfiyesini temin etmek zarurî bulunmaktadır.

İtfası lâzımgelen bakiye 25,5 milyon olduğuna göre Hükûmet, on dört senedenberi devam eden bu işin tasfiyesini tahakkuk ettirmek için gayrimübadil istihkaklarına mukabil yüzde on nisbetinde bir tediye icrası suretile iki buçuk milyon lira ve gayrimübadillere muhassas olup henüz satılmayan malların bono rayicile kıymeti olan iki milyon liranın tutarı olan (200 000) liranın bu mikdardan tenzili halinde (2 300 000) liralık bir fedakârlık ihtiyarını zarurî görmüştür.

Bu (2 300 000) lira, dört senede itfa edilecek yüzde beş faizli Hazine tahvilleriyle ödenecek ve karşılığı 1938 düyunu umumiye bütçesinin 260 ncrfasındaki tahsisatla temin olunabilecektir.

Fiat farkından istifade maksadile hareket eden bazı sarraflar ve iş adamları, ihtiyaç sahibi gayri-

mübadillerin ellerindeki istihkak mazbatalarını yüzde iki, üç ve hatta yüzde bir derecesinde düşkün fiatlarla satın almak suretile uhdelerine geçirmiş oldukları için yüzde on nisbetindeki tediye bunların da istifade ettirilmesi muhik görüleme yerek lâyhada, bu gibiler için yüzde beş tediye nisbeti kabul edilmiştir.

Tasfiyenin gecikmesine mahal bırakmamak maksadile bir senelik müracaat müddeti kabulü ve bu müddet zarfında müracaatla mazbata ve bonolarını değiştirmeyenlerin haklarının iskatı zarurî görülmüştür.

İzah edilen esaslara ögre, gayri mübadillerin yüzde 52,6 nisbetindeki istihkak bakiyeleri, yüzde on nisbetinde bir itfa ile kapatılacaktır. Mübadillerin istihkaki da, kıymetli tapulara mukabil yüzde elli, kıymetsiz tapulara mukabil yüzde kırk ve tasfiye talebnamelerine müstenid kefaletnamelere mukabil de yüzde yirmi verilmek suretile tasfiye edilmiş bulunmaktadır. Gayrimübadil istihkaklarının mühim bir kısmının takdirinde Yunanistandaki malların altın kıymeti sekiz misil ve bazan on misil olarak evrakı nakdiyeye tahvil edildikten maada, 302 senesinden evveline aid tapu ve vergi kıymetlerinin, ayrıca dört misline yani (8×4) ve bazan (10×4) misline, 314 tarihine kadar olanlar 8×3, 10×3 misline, 328 tarihine kadar olanlar 2×8, 2×10 misline çıkarıldığı ve umumî harbden evvelki altın kıymetler ashabının evrakı nakdiye sistemine girildikten sonra, aynı zararlara maruz kaldığı nazarı dikkate alınırsa gayrimübadil istihkaklarının tasfiyesi için kabul edilen esas, bittabi emsaline nisbet etmek şartile gayri muhik telâkki edilemez.

Bütçe ve Maliye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümen mazbatası

T. B. M. M.

*Bütçe ve Maliye encümen-
lerinden mürekkeb Muhtelit
encümen*

M. No. 209

Esas No. 1/1111

27 - VI - 1938

Yüksek Reisliğe

Gayrimübadil istihkaklarının tasfiyesi hakkında olup Başvekâletin 22 - VI - 1938 tarih ve 6/2648 sayılı tezkeresile Yüksek Meclise sunulan kanun lâyhasının Bütçe ve Maliye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit bir encümende müzakeresi umumî Heyetin 22 - VI - 1938 tarihli 79 nu inikadında kabul edilmiş olmakla mezkûr encümenlerden mürekkeb Muhtelit encümende Maliye vekili hazır olduğu halde okundu ve konuşuldu:

Lozan muahedesi mübadeleye tâbi tutulmayan Türk ve Yunan tebaalarının Yunanistanda ve Türkiyede bulunan mallarına serbestçe tesahüb edebilecekleri esasını kabul etmişti. Tatbikatta bazı emri vakilerin mevcudiyeti bu esası tahakkuk ettirememiş ve neticede Atina itilâfnamesi akdedilmiş ve bunun üzerine Türkiyede mevcut Yunan tebaasına aid mallar Yunanistanda mal terkeden Türk gayrimübadillerin istihkaklarına tahsis edilmişti. Yapılan hesablara göre bu malla-

ların 38 542 089 liradan ibaret bulunan istihkaklara tekabül edecekleri bidayeten tahmin edilmiş ise de filiyatta vaziyet böyle olmamış ve tahmin edilen malların tutarı istihkaklara tekabül etmemiş ve bunun üzerine Ankara itilâfnamesile Türk Hükümetine intikal eden İstanbul firarî Rum emlâki de bu istihkaklara ayrıca tahsis edilmişti. Yine bu itilâfname mucibince Yunanistandan alınan 902 045 lira nakden bu eşhasa tevzi edilmek suretile bu istihkakların yüzde 45 i bono ve yüzde 2,4 ü de nakid olmak üzere istihkak yekûnunun yüzde 47,4 ü temin edilebilmiştir. Bu günkü vaziyete göre tevzi edilen bonoların 4 942 026 liralık mikdarı henüz itfa edilmemiş ve 1 152 403 liralık bono da ashabı tarafından müracaat edilerek alınmamıştır. Bu hesablara göre istihkakların yekûnundan 25 500 000 lira kalmış ve buna karşılık olmak üzere de elde mevcut malların tutarı

200 000 lira değerinde olduğu anlaşılmıştır. Hükümet bu lâyiha ile işbakiyeye karşı bütçesinden ayırdığı iki buçuk milyon lirayı tahsis etmek ve istihkak sahiblerine yüzde on nisbetinde bir tevziat yapmak suretile gayrimübâdil işini katğı bir tasfiyeye tâbi tutmaktadır.

Devletin geri kalan bu istihkaklara karşı ah-
dî ve hukukî hiç bir angajmanı bulunmama-
sma ve bu bakiyenin 200 000 liradan başka
da karşılığı kalmamış olamsma rağmen bütçe-
sinden iki buçuk milyon lira gibi mühim bir fe-
dakârlık yaparak bu vatandaşlara tahsis etmiş
olmasını yerinde bulan Encümenimiz lâyihayı
esas itibarile kabul etmiş ve ancak lâyihada lü-
zumlu gördüğü bazı değişiklikleri yapmıştır.
Lâyihanın birinci maddesinde istihkak mazba-
tasını elinden çıkarmamış olan vatandaşlara
yüzde on tevziatı ve bunları yüzde bire kadar
inebilen bir had dahilinde çok dü fiatlarla elde
etmiş olanlara da yüzde beş nisbetinde tediye
kabul etmiş bulunmaktadır. Encümenimiz bu
hükümün bir takım muvazaalara ve haksız ka-
zançlara yol açacağını düşünmüş ve bunları
kısmen önleyebilmek için 1 Haziran 1938 tari-
hinden sonra bu mazbatalar istihkak sahiblerine
tekrar devredildiği takdirde bunlara da yüzde
beş nisbetinde tevziat yapılacağını tesbit ede-
rek maddeye bu yolda bir kayid ilâve eylemiştir.

Lâyihada müracaat mahallî tayin edilmemiş
bulduğundan istihkak sahiblerine bir kolaylık
temin etmek üzere beşinci maddeye muayyen
müddet zarfında mahallin en büyük malmemur-
luğuna müracaat edilebileceğine dair bir kayid
ilâve edilmiştir.

Diğer maddeler teklif veçhile kabul edilmiş
ve bu suretle yeniden hazırlanan kanun lâyihası
müstacelen müzakere edilmek dileğiyle Umumî
Heyetin tasvibine konulmak üzere Yüksek Re-
isliğe sunulmuştur.

Rs. V.	M. M.	Kâ.
Isparta	Trabzon	İstanbul
<i>Mükerrem Ünsal</i>	<i>R. Karadeniz</i>	<i>F. Öymen</i>
Balıkesir	Çorum	Diyarbakır
<i>E. Adakan</i>	<i>E. S. Akgöl</i>	<i>R. Bekit</i>
Gazi Anteb	İzmir	Kayseri
<i>A. H. Ayerdem</i>	<i>H. Çakır</i>	<i>N. Kerven</i>
Malatya	Manisa	Maraş
<i>M. Öker</i>	<i>T. Türkoğlu</i>	<i>A. Tiridoğlu</i>
Mardin	Ordu	Seyhan
<i>R. Erten</i>	<i>H. Yalman</i>	<i>N. Eldeniz</i>
Tokad	Trabzon	Bayazıt
<i>S. Gença</i>	<i>S. rı Day</i>	<i>İhsan Tav</i>
Bursa	Diyarbakır	İstanbul
<i>Dr. G. Kahraman</i>	<i>H. Öniç</i>	<i>K. Dursun</i>
İstanbul		
<i>A. Bayındır</i>		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

*Gayrimübâdil istihkaklarının tasfiyesine dair
kanun lâyihası*

MADDE 1 — Yunanistanda gayrimenkul mal
brakmış olan Türk gayrimübâdillerin tak-
dir edilen istihkaklarının bono ve nakid ola-
rak ödenmemiş olan kısmı, hak sahibi gayri-
mübâdillerin ibraz edecekleri mazbatalara mu-
kabil istihkak bakiyesinin yüzde onu nisbe-
tinde Hazine tahvili verilmek suretile itfa ve
tasfiye olunur. Gayrimübâdillerden istihkak
mazbatası satın almış olanlara Hazine tahvilile
yapılacak tediye nisbeti yüzde beştir.

MUHTELİT ENCÜMENİN DEĞİŞTİRİŞİ

*Gayrimübâdil istihkaklarının tasfiyesine dair
kanun lâyihası*

MADDE 1 — Yunanistanda gayrimenkul mal
brakmış olan Türk gayrimübâdillerin takdir
edilen istihkaklarının bono ve nakidolarak öden-
memiş olan kısmı, hak sahibi gayrimübâdille-
rin ibraz edecekleri mazbatalara mukabil istih-
kak bakiyesinin yüzde onu nisbetinde Hazine
tahvili verilmek suretile itfa ve tasfiye olunur.
Gayrimübâdillerden istihkak mazbatasını dev-
ren almış olanlara Hazine tahvili ile yapılacak
tediye nisbeti yüzde beştir.

1 Haziran 1938 tarihinden sonra tekrar aslı
sahiblerine devredilmiş olan istihkak mazbatala-
rına dahi yüzde beş tediye yapılır.

MADDE 2 — Gayrimübadillere dağıtırılıp da henüz tedavülde bulunan hâmiline aid bonolar da yüzde on nisbetinde verilecek Hazine tahvil-lerile itfa edilir.

MADDE 3 — Yukarıki maddelerde yazılı mazbata ve bonolar mukabilinde verilecek Ha-zine tahvilleri yüzde beş faize tâbi tutularak dört senede itfa olunur.

Bu tahvillerin 1938 malî yılına aid itfa kar-sılığı 1938 Düyunu umumiye bütçesinin 260 nci faslındaki tahsisattan temin olunur.

Mezkûr tahviller, bundan sonra satılacak olan millî emlak satış bedellerine mukabil baş-baş nakid ve umumî surette teminat olarak kabul edilir.

MADDE 4 — Gayrimübadillere tahsis edil-miş olan mallardan, bu kanunun meriyeti ta-rihine kadar satılmamış olanları Hazineye devir ve gayrimübadillere aid hesap bakiyeleri irad kaydolunur.

MADDE 5 — Bu kanunun neşrinden itiba-ren bir sene içinde müracaatla mazbata ve bono-larını Hazine tahvilile değiştirmeyenlerin hak-ları sakıt olur.

MADDE 6 — Bu kanuna uymayan hükümler kaldırılmıştır.

MADDE 7 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 8 — Bu kanunun hükmünü yürüt-meęe İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

15 - VI - 1938

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
C. Bayar	Ş. Saracoęlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Ş. Kaya	Dr. T. R. Aras	F. Aęralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
S. Arıkan		Ş. Kesebir
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Rana Tarhan	F. Kıvrdoęlu

MADDE 2 — Aynen

MADDE 3 — Aynen

MADDE 4 — Aynen

MADDE 5 — Bu kanunun neşrinden itiba-ren bir sene içinde, mahallin en büyük mal me-murluğuna müracaatla mazbata veya bonoları-nı Hazine tahvili ile değiştirmeyenlerin hakları sakıt olur.

MADDE 6 — Aynen

MADDE 7 — Aynen

MADDE 8 — Aynen